



HÖGSKOLAN
TROLLHÄTTAN · UDDEVALLA

Husdjurs betydelse för människors hälsa och livskvalitet

Författare: Angelica Gunnarsson & Lise-Lotte Myremark
Handledare: Eva Häggström

Enskilt arbete i omvårdnad 10 poäng, fördjupningsnivå 1
Sjuksköterskeprogrammet 120 poäng, kurs SSK 99:H

Institutionen för omvårdnad
Maj 2002

Arbetets titel: Husdjurs betydelse för människors hälsa och livskvalitet
Pets' affects on human health and quality of life

Författare: Angelica Gunnarsson
Lise-Lotte Myremark

Handledare: Eva Häggström

Institution: Institutionen för omvårdnad, Högskolan i Trollhättan/Uddevalla

Arbetets art: Enskilt arbete i omvårdnad, fördjupningsnivå 1

Antal sidor: 29

Kurs: Sjuksköterskeprogrammet 120 poäng, SSK 99:H

Datum: Maj 2002

ABSTRACT

A pet can be very meaningful for the health and well-being of its owner. In fact it is not impossible that physicians in the future might prescribe a pet instead of drugs.

The purpose of this literature study was to illuminate how pets can affect human health and quality of life.

The results showed that pets have social, emotional and physical impact on human beings. Pets give confirmation and affects human's social life. They have a calming influence and both give and take love. Pets influence nutritional and exercise habits, and they also influence blood pressure, cholesterol and triglyceride levels.

The negative aspects of pets are the sorrow after losing a pet and the allergy risk.

The main conclusions of this literature review are that pets gives human beings a good friend who is easy to talk to. A pet is undemanding and loves its owner regardless of his or her deficiencies. A pet can also prevent several diseases and speed up recovery.

It is important that nurses are educated in pets' abilities to maintain health and quality of life for patients.

Keywords: affects on humans social life, calming influence, literature study, nurses, prevention of diseases

Nyckelord: förebyggande av sjukdomar, litteraturstudie, lugnande inverkan, påverkan på människans sociala liv, sjuksköterskor

Innehåll

Inledning	1
Bakgrund	2
<u>Hälsa och livskvalitet</u>	2
Mening och meningsfullhet	2
Välbefinnande och glädje	3
Identitet och självkänsla	4
Gemenskap och samhörighet	4
<u>Relationen mellan människa och djur</u>	5
Syfte och frågeställningar	6
Metod	6
<u>Datainsamling</u>	6
<u>Urval och avgränsningar</u>	7
<u>Bearbetning och analys</u>	11
Resultat	11
<u>Husdjurs sociala och känslomässiga påverkan</u>	11
Husdjur ger bekräftelse och påverkar den sociala gemenskapen	11
Hunden som kommunikationsverktyg	12
Husdjur är lugnande och kan finnas till hands	13
Hunden både ger och tar emot kroppskontakt och kärlek	14
Att behöva lämna ett husdjur kan upplevas svårt	14

<u>Husdjurs fysiska inverkan på människan</u>	15
Matvanor och kroppsvikt	15
Motionsvanor och fysisk aktivitet	16
Blodtryck, kolesterol och triglycerider	16
Risker för allergi	17
Diskussion	18
<u>Metoddiskussion</u>	18
<u>Resultatdiskussion</u>	19
Husdjurs sociala och känslomässiga påverkan på människans hälsa och livskvalitet	19
Husdjurs fysiska inverkan på människans hälsa och livskvalitet	21
Sjuksköterskans omvårdnadsansvar för patientens hälsa och livskvalitet	23
Referenser	26

Inledning

Ett husdjur kan betyda mycket för hälsan och välbefinnandet. Ja, faktiskt så mycket att vi i framtiden kanske får ”recept” på en hund eller katt istället för medicin, säger docent Norling (1990) vid institutionen för vårdforskning på Sahlgrenska universitetssjukhuset. Han konstaterar att hunden är en fyrbent ”medicin” som används alldeles för lite i förhållande till sin effekt. Redan på 1800-talet, på ett sjukhus i York i England, använde man sig av husdjur i den psykiatriska vården. Patienterna blev lugnare när det fanns hundar på avdelningen (Flint, Neuberger, Bolger, Goodwin & Turton, 1986). Haeggström (2001) konstaterar, att både hundarna och katterna på gruppboendet Furan har en så rogivande effekt på de dementa patienterna att lugnande mediciner knappast förekommer. Det finns också studier som visar att det är blodtryckssänkande att vara husdjursägare (Anderson, Reid & Jennings, 1992).

Tillsammans med husdjur blir vi mindre ensamma, har lättare att få kontakt med andra människor och vi rör oss mer. Husdjuret kan också i vissa skeden av våra liv, exempelvis vid svår sjukdom, ha en avgörande betydelse för vår hälsa. Strang (2000) konstaterar i sin undersökning, att ett husdjur har stor betydelse för sin mycket sjuka matte eller husse.

Intresset för denna litteraturstudie uppstod med anledning av vad Haeggström (2001) skrivit i sin artikel om gruppboendet Furan. På detta boende deltar husdjur i vården, för att ge sällskap åt de dementa patienterna och för att ge tröst och avleda oro. Själva har vi positiv erfarenhet av att använda husdjur i omvårdnaden av äldre och äldre-äldre patienter på gruppboenden. Djuren uppmuntrar till ett socialt umgänge mellan de gamla, mellan de gamla och personalen och inger dessutom ett rogivande intryck.

Det är därför av intresse att genom denna litteraturstudie belysa hur hundar, katter och andra husdjur kan påverka människors hälsa och livskvalitet.

Bakgrund

Hälsa och livskvalitet

Det finns ett starkt samband mellan hälsa och livskvalitet. En person som är frisk och har normal funktionsförmåga, har lättare att utföra de sysslor som han önskar och har bättre förutsättningar att leva på ett mer tillfredställande sätt, än en person som är sjuk och inte orkar utföra det han vill. Att befrämja hälsa och förebygga sjukdom är därför viktigt för att främja livskvalitet (Sarvimäki & Stenbock-Hult, 1996). Det är emellertid inte alltid möjligt att upprätthålla hälsa. En vacklande hälsa och avtagande funktionsförmåga är vanligen ofrånkomlig hos en gammal sjuk människa eller hos en allvarligt skadad person. Detta kan direkt påverka personens livskvalitet. Dock kan livskvalitet upprätthållas genom att hans situation underlättas på olika sätt och hans önskningar uppmärksammas (a.a.). Nordenfelt (1991) anser att om en människa har låg hälsa, med liten förmåga till handling, kan hon kompenseras för sin oförmåga, så att hennes mål ändå uppnås. En upplevelse av mening och välbefinnande kan uppnås om den sjuke finner nya aktiviteter och sysselsättningar som han upplever som meningsfulla (Sarvimäki & Stenbock-Hult, 1996).

Antonovsky (1991) menar att det finns både människor som inte mår bra trots att de anses vara friska och människor som trots svåra diagnoser ändå upplever sig ha god hälsa. Antonovsky har ett salutogent synsätt på hälsa. Han definierar inte vad hälsa är utan fokuserar på faktorer som leder till hälsa. Antonovsky hävdar att kaos, påfrestningar och stress är naturliga tillstånd som alltid, mer eller mindre, är närvarande. Det intressanta är hur vi trots detta har förmåga att bevara eller uppnå hälsa.

Det finns många författare och forskare som skrivit om hälsa och livskvalitet. Några återkommande begrepp av betydelse är mening och meningsfullhet, välbefinnande och glädje, identitet och självkänsla, gemenskap och samhörighet.

Mening och meningsfullhet

Antonovsky (1991) anser att hälsa uppkommer när en människa har en känsla av sammanhang (KASAM). Han beskriver det sociala sammanhanget, att betyda något för

någon, att livet har en mening trots alla motgångar, är en faktor som avgör om livet kan levas med kvalitet. Situationen blir då begriplig, hanterbar och meningsfull. Med begriplighet menas att man har en tillit till de stimuli, som härrör ifrån ens inre och yttre värld under livets gång och att det är strukturerat, förutsägbart och begripligt. Med hanterbarhet menas att de resurser som krävs för att möta dessa krav som stimuli ställer på personen, finns tillgängliga. Meningsfullt blir det om dessa krav är utmaningar som är värda investeringar och engagemang (a.a.).

Sarvimäki och Stenbock-Hult (1996), Rustøen (1993) och Næss (1994) ser mening och meningsfullhet som viktiga kriterier för livskvalitet. Att leva ett gott liv, innebär en upplevelse av mening, mål och värde (Sarvimäki & Stenbock-Hult, 1996). Det är viktigt för människan att engagera sig i något utanför sig själv, som hon upplever som meningsfullt, för att ha livskvalitet (Næss, 1994). Rustøen (1993) anser att avsaknad av mening är ett stort problem för många människor. Känslan av meningslöshet kan påverka hela livet inte bara emotionellt, utan också fysiskt. Hos personer som drabbas av sjukdom, kriser och trauma, ligger det nära till hands att livet känns tomt och meningslöst. Rustøen anser att mening är något som alla människor kan finna. Särskilt viktigt är det att finna mening när sjukdom drabbar en individ.

Välbefinnande och glädje

Orem (1995) och Nordenfelt (1991) beskriver välbefinnande som ett tillstånd hos människan som hänger samman med hälsa. Båda anser att känslan av välbefinnande är viktigt för att kunna uppnå sina egna ideal och vitala mål. Orem (1995) menar också att välbefinnandet är ett tillstånd med upplevelse av tillfredställelse, harmoni och glädje. Enligt Næss (1994) känner människan glädje och livskvalitet när hon upplever trygghet, lust och välmående, tycker att livet är rikt och ger mycket, samt när upplevelsen av tomhet, nedstämdhet, obehag och smärta ej existerar.

Sarvimäki och Stenbock-Hult (1996) anser att välbefinnande betonar njutning och tillfredställelse i det goda livet. Men detta innebär inte att livet måste innehålla enbart maximal njutning och tillfredställelse, för att det skall kunna vara gott och levas med kvalitet. Dock måste en viss minimal mängd av välbefinnande förekomma.

Med andra ord kan ett gott liv innehålla både lidande och smärta, men ett liv som enbart innehåller lidande, kan inte kallas för ett gott liv.

Identitet och självkänsla

Förhållanden som påverkar identiteten är, enligt Rustøen (1993), hur individen uppfattar sig själv, samt hur denne tolkar andras reaktioner på sig själv, och hur detta påverkar hans beteende. Næss (1994) anser att självkänsla är ett begrepp som innebär att människan mår bra, att hon tror på sig själv och på sin förmåga och duglighet. Rustøen (1993) menar att upplevelsen av att ha en identitet och självkänsla är viktig för att man skall överleva. Identiteten gör oss medvetna om vilka vi är, vad vi står för och vilka värden vi har som människor. Människor som blir sjuka och/eller gamla, som förändras både fysiskt och psykiskt, har ett stort behov av att bli behandlade och bekräftade på samma vis som innan sjukdomen eller åldersåkommorna bröt ut. Om man känner sig åsidosatt och sviken kan det vara ett allvarligt hot mot självkänslan och livskvaliteten (a.a.)

Gemenskap och samhörighet

Rustøen (1993) och Næss (1994) anser att det är viktigt att känna gemenskap och samhörighet med minst en annan människa för att uppleva livskvalitet. Næss (1994) betonar tydligt vikten av att ingå i en större social gemenskap eller tillhöra en grupp. Rustøen (1993) menar att isolering och bristande gemenskap kan få stora konsekvenser för livskvaliteten. Om någon känner sig ensam och utanför kan han eller hon få en känsla av främlingskap och ångest. Brist på gemenskap kan leda till sjukdom och lidande. Gemenskap ger trygghet och människan kan uppleva sig själv som betydelsefull genom att kunna göra något åt andra och själv ta emot. Antonovsky (1991) och Rustøen (1993) beskriver gemenskap, att betyda något för någon, som viktigt för att livet skall kunna levas med kvalitet. Rustøen (1993) pekar på att familjen har betydelse exempelvis när man är sjuk. Familjen kan ge stöd och hopp vid uppgivenhet. Trivsel och livskvalitet förbättras för individen när han eller hon får uppleva gemenskap. Rustøen anser att det inte är antalet stabila sociala kontakter som räknas. Rustøen (1993) och Næss (1994) anser att det är kvaliteten på förhållandena som ger en fruktbar

gemenskap och samhörighet. Rustøen (1993) menar också att gemenskap har en skyddande verkan vid en kris i livet.

Relationen mellan människa och djur

I alla tider har människan använt sig av djuret både som tjänare och vän. Samtidigt som de har försett människan med föda, utträttat hennes fysiska arbete, transporterat henne, varit till hands vid sport, lek och nöjen, så har djuret varit en god kamrat (Lynch, 1983). Enligt Lindin och Svanberg (2001) är hunden människans tidigaste husdjur. Redan grottmålningarna från forntiden vittnar om människans kamratskap med hunden (Lynch, 1983). Något som många av dagens djurägare upplever positivt med sin relation till husdjuret är just kamratskapen, att ha någon att kunna småprata med och någon att beröra (Fogle, 1988).

Ett uttryck som nämns av många författare är Human Companion Animal Bond. Grundbetydelsen är, enligt Björnehammar (2000), en förening i vänskap, vilket är något som alla som har eller haft ett sällskapsdjur, förstår innebörden av. Enligt Fogle (1988) och Björnehammar (2000) är bindningen mellan ett djur och en människa en unik relation, som inte kan uppnås mellan två människor. Fogle (1988) anser att detta band är lättare att kontrollera och mindre hotfullt än en mänsklig bindning. Enligt Fogle, är en av anledningarna till att människan skaffar husdjur, att hon känner intimitet till det. Intimitet kan betyda mycket, exempelvis närhet, trygghet och värme. Ögonkontakt kan vara enklare att upprätthålla med ett husdjur än med en annan människa.

Enligt World Health Organisation (WHO) skall alla människor i världen uppleva en viss grad av hälsa (Kristoffersen, 1998b). Hälsa är enligt WHO inte bara frånvaro av sjukdom och svaghet utan också en upplevelse av fysisk, psykisk och socialt välbefinnande (Kristoffersen, 1998a). När människan har ett positivt förhållande till och lever i harmoni med sitt husdjur, ger det henne möjlighet till bättre livskvalitet och därmed också bättre hälsa (Fogle, 1988). Enligt Strang (2000) kan ett husdjur för många vara mycket betydelsefullt och ge livet mening. Han menar att ett husdjur medverkar till den känsla av sammanhang (KASAM) som Antonovsky (1991) beskrivit och att den

står för många egenskaper som skapar hälsa och livskvalitet. Det är därför av intresse att klargöra hur husdjur kan påverka människors sociala och känslomässiga hälsa och livskvalitet, samt vilken inverkan husdjur kan ha på människors fysiska hälsa.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna litteraturstudie är att belysa hur husdjur kan påverka människors hälsa och livskvalitet. De frågor som ställdes var följande. Hur kan husdjur påverka människors sociala och känslomässiga hälsa och livskvalitet? Vilken inverkan kan husdjur ha på människors fysiska hälsa?

Tabell 1: Sökning i databasen Spriline

Metod

Metoden som valdes var litteraturstudie. Enligt Backman (1998) skall en litteraturstudie utgöra en översikt av kunskapsläget inom ett speciellt område.

Datansamling

Sökning av litteratur skedde på högskolebiblioteket i Vänersborg. Databaser som användes var SveMed, Spriline (Tabell 1), CINAHL och Artikelsök. Det gjordes en sökning i SveMed, sökordet som användes var, husdjur,

vilket gav 38 träffar. I Spriline gjordes en sökning på författaren Ingemar Norling, med vetenskap om att han forskat kring hundens betydelse för människan. Det gjordes två sökningar i CINAHL. Först på sökordet pets, vilket gav 359 träffar och sedan på sökorden pets och nursing, vilket gav 139 träffar. Många av träffarna, både i och emellan databaserna SveMed, Spriline och CINAHL var gemensamma. För att hitta artiklar som innehöll negativa aspekter på att äga ett husdjur, gjordes sökningar på

Sökord / författare	Träffar
animal	51
animal and health	16
animal and well-being	0
hund och omvårdnad	8
husdjur och omvårdnad	2
katt	6
katt och omvårdnad	0
djur som terapi	3
husdjur i sjukvård	2
djur i sjukvården	1
Ingemar Norling	6

begreppet allergi. I Artikelsök gjordes två sökningar, först på sökordet allergi vilket gav 666 träffar och sedan på allergi och husdjur vilket gav 11 träffar. En artikel hittades i PubMed, efter att ha fått en länk dit av allergenforskaren Dan Gustavsson på Örebro regionsjukhus. Kontakt togs eftersom vetskapen fanns att han forskat i ämnet allergi. Symposiematerialet erhöles av författarna till denna litteraturstudie.

Urval och avgränsningar

Eftersom utbudet av artiklar, med anslutning till problemområdet, ej var stort, gjordes ingen tidsmässig avgränsning vid sökningen av litteraturen. Den äldsta artikeln som inkluderades i resultatet var från 1986. Språket avgränsades till svenska, norska, danska och engelska.

Artiklar med inriktning på både friska och sjuka vuxna valdes ut. Dessutom valdes två artiklar om allergi med inriktning på barn, detta på grund av att pälsdjursallergi utvecklas framförallt i barndomen. Artiklar som valdes bort var sådana med inriktning på husdjurs hjälp vid funktionshinder.

Backman (1998) och Polit & Hungler (1999) menar att vetenskaplig litteratur är det främsta verktyget i en litteraturstudie. Polit & Hungler (1999) framhåller dock, att annan litteratur kan användas för att öka förståelsen för problemområdet. Den litteratur som inkluderades i denna litteraturstudie är till största delen vetenskaplig, men för att förtydliga förståelsen för problemområdet inkluderades även tre icke vetenskapliga artiklar i resultatet. Åtta artiklar, en rapport och ett symposiematerial valdes också (Tabell 2).

Tabell 2: Vetenskapligt material som inkluderades i resultatet.

Nr	Författare, år, artikelns namn	Syfte/ Frågeställning	Metod	Urval	Antal
1.	Anderson, Reid & Jennings (1992). Pet Ownership and Risk Factors for Cardiovascular Disease.	Hypotesen var: Om det är hälsosamt att äga ett husdjur, skall det visa reducerade riskvärden, som lägre blodtryck, lägre triglycerider och kolesterol, för kardiovaskulära sjukdomar hos ägarna.	Kvantitativ. Frågeformulär. Fysiologiska prover, längd och vikt.	Husdjursägare: 784 Icke husdjursägare: 4957 Totalt: 5741 Varav män: 2347 kvinnor: 3394 Deltagarna var 20-60 år.	
2.	Dembicki och Andersson (1996). Pet Ownership May Be a Factor in Improved Health of the Elderly	Tio hypoteser med inriktning på hur husdjur påverkade måltids- och motionsvanor, näringsintag och riskfaktorer för kardiovaskulära sjukdomar var testade.	Kvantitativ. Frågeformulär. Fysiologiska prover, längd, vikt, midje-och höftmått.	Husdjursägare: 44 Icke Husdjursägare: 83 Totalt: 127 Deltagarna var 60 år eller > 60 år	
3.	Hesselmar, Åberg, Åberg, Eriksson & Björkstén (1999). Does Early Exposure to Cat or Dog Protect against Later Allergy Development?	Att uppskatta relationen mellan att utsättas för husdjur i tidig ålder, familjen storlek och uppkomsten av allergi senare i skolåldern.	Kvantitativ med frågeformulär och Skin-prick test. Kvalitativ med intervju.	Barn från Göteborg som var 7 år 1991: 1649 Barn från Kiruna som var 7-9 år 1991: 832 Totalt: 2894 1992 valdes det ut barn från huvudgruppen som sedan också följdes upp 1996 då de var 12-13år. 412	

Nr	Författare, år, artikelns namn	Syfte/ Frågeställning	Metod	Urval	Antal
4.	Kjellman & Sundell (1995). Vägar till minskad allergenexponering.	Att redogöra för förekomsten av allergiproblem, samt om inomhusmiljöns, utomhusmiljöns och matens betydelse för allergi.	Litteraturstudie	Rapporter som folkhälsoinstitutets allergiprogram utarbetat	14
5.	Kongable, Buckwalter, & Stolley (1989) The Effects of Pet Therapy on the Social Behavior of Institutionalized Alzheimer's Clients	Två hypoteser testades. 1. Sociala beteenden hos deltagarna skall öka när hunden är permanent närvarande, jämfört med temporära besök eller vid frånvaro. 2. Det är skillnad i antalet sociala beteenden hos deltagarna, när hunden är närvarande individuellt respektive i grupp.	Kvantitativ. Observation	Män: Kvinnor: Totalt: Alzheimerspatienter 66-88 år, i närvaro av en hund	10 2 12
6.	Mannor (1991). Alzheimer's Patients and their Caregivers: The Role of the Human-animal Bond.	Att beskriva de fördelar och det potential, psykologiskt och socialt som djur-människa relationen ger för Alzheimerspatienter och deras vårdgivare.	Litteraturstudie	Artiklar, rapporter, studier och böcker.	26

Nr	Författare, år, artikelns namn	Syfte/ Frågeställning	Metod	Urval	Antal
7.	Norling (1990). Hundens betydelse. Redovisning av tidigare undersökningar och en studie av hundägare i Göteborg och Härryda 1975, 1981 och 1989.	Studera hundägare i storstan och på landsbygd och kartlägga förändringar i människa -hund relationen. Ge exempel på användningsområde i vården.	Kvantitativ med frågeformulär Kvalitativ med intervjuer.	Hundägare: Personal på vårdavdelningar:	680 2
8.	Serpell (1991). Beneficial Effects of Pet Ownership on Some Aspects of Human Health and Behaviour.	Förändringar i nyblivna husdjursägars hälsa, psykiska status och motionsvanor under en period på 10 månader undersöktes.	Kvantitativ pilotstudie. Frågeformulär	Kattägare: Hundägare: Kontrollgrupp utan husdjur: Totalt:	24 47 26 97
9.	Strang (2000). Hundens roll i palliativ vård.	Att studera hundens betydelse för patienter med svår obotbar sjukdom, med kort förväntad överlevnad.	Kvalitativ. Djupintervjuer	Palliativa patienter	okänt
10.	Zisselman, Rover, Shmuely & Ferrie (1996). A Pet Therapy Intervention with Geriatric Psychiatry Inpatients.	Den primära hypotesen var. Att deltagarna som fick djurterapi skulle visa förbättringar i de funktioner som *MOSES mätte.	Kvalitativ. Observation. Mätinstrumentet MOSES användes.	Äldre psykiskt sjuka som fick **djurterapi: ***allmän terapi: Totalt: som var inlagda på sjukhus mellan februari och maj 1994	33 25 58

*MOSES = Multidimensional Observation Scale for Elderly Subjects. Mäter

egenvårdsfunktioner, desorientering, oro, ångest, irritation och tillbakadragenhet.

** tillbringade tid tillsammans med hundar. *** den allmänna terapin som erbjöds på sjukhuset.

Bearbetning och analys

När samtliga utvalda artiklar hade lästs skrevs en sammanfattning av varje artikel. Artiklarna grupperades sedan efter de båda frågeställningarna. Artiklar som handlade om husdjurs sociala och känslomässiga påverkan på människan, grupperades efter resultatets första rubrik. Artiklar som handlade om husdjurs fysiska inverkan på människan, grupperades efter resultatets andra rubrik. I nästa steg grupperades de två stora grupperna i underrubriker efter ofta förekommande begrepp

Resultat

Husdjurs sociala och känslomässiga påverkan på människan

Husdjur ger bekräftelse och påverkar den sociala gemenskapen

Enligt Strang (2000), som har studerat husdjurs roll i palliativ vård, innebär svår sjukdom många sociala förluster, men när vännerna sviker finns hunden kvar. De palliativa patienterna upplevde sig sedda och bekräftade av sin hund, vilket minskade deras känsla av ensamhet. Beck-Friis (1999) menar att närheten till husdjur som hund, katt, fåglar och fiskar stimulerar till intresse och engagemang hos demenshandikappade, vilket även Mannor (1991) konstaterar. Mannor menar också att det är mycket viktigt för alla människor att få sina sociala behov bekräftade och att vara accepterade, känna gemenskap och uppleva glädje. I sin studie kom hon fram till att djur kan vara ett viktigt stöd för både patient- och vårdpersonal. Norling (1990), som har undersökt hundens betydelse för människan, hävdar även han att hunden spelar roll för människor som arbetar i vården. Arbetsmiljön blir naturligare och mer avstressad, vilket motverkar utbrändhet. Detta framkommer i en intervju med Bodil Karlsson, som tar med sig sin hund till det sjukhem där hon arbetar som läkare. Hon tycker att hunden tillför liv och att patienterna pratar mera med varandra. Stämningen blir bättre och som patient är man beroende av det, anser hon. Norling (1990) kommer också fram till att hunden stärker familjesammanhållningen.

Haeggström (2001) skriver om Bengt, som är 75 år och som tidigare ägt två hundar. Bengt behöver hjälp med nästan allt och han sitter i rullstol. Med blicken följer han hunden Bella när hon smyger på katten. Bengt småler när katten flyger upp i soffan och fräser åt hunden. Vid en fråga om vem som är finast, hunden eller Ulla-Britt, som tillhör personalen, så svarar han hunden.

Flint, Neuberger, Bolger, Goodwin och Turton (1986) skriver i sin artikel om Albert, som är en cancersjuk man och mycket svag. När Albert talar om sin hund så skiner han upp och han ser pigg ut. Han berättar i artikeln om sin hund, som har varit en mycket god vän, som har stöttat honom helhjärtat under de fyra svåra åren som han varit sjuk. Albert berättar att hunden kommer till honom varje kväll och vill leka på det speciella sätt som de alltid gjort. Leken, påvisar Norling (1990) i sin undersökning, är en av de viktigaste anledningarna till att människan skaffar hund. Hunden ger utlopp för leklusta.

Kongable, Buckwalter och Stolley (1989) undersökte om Alzheimerspatienter kan påverkas positivt av närvaron av en hund. Studien visade att antalet sociala beteenden ökade signifikant då hunden var närvarande. De sociala beteenden som visade en signifikant ökning under undersökningens gång var, att deltagarna log mer, skrattade mer, tittade oftare mot hunden, rörde mer vid hunden och pratade oftare med hunden. I Zisselman, Rover, Shmuelly och Ferris (1996) undersökning påvisades ett mindre irriterat sätt hos deltagarna som fått djurterapi¹. Det framkom även att deltagarna förbättrade eller kvarhöll sin egenvårdsfunktion och sin tillbakadragenhet. Bland de 12 deltagarna som deltog i studien som gjordes av Kongables et al. (1989) var det två som visade negativa reaktioner. De skrek åt hunden och sparkade den när den var närvarande. Norling (1990) betonar vikten av att relationen människa och hund måste fungera, för att hunden skall vara till någon nytta i människa- och djurrelationen.

Hunden som kommunikationsverktyg

Haeggström (2001) skriver om kvinnan Elsie, som i normala fall inte har något tidsbegrepp och som vanligtvis sitter tyst och bara tittar framför sig. När hunden Bella

¹ En introduktion av ett djur i omedelbar närhet av en individ eller grupp, som ett medel och ett samspel, med ett terapeutiskt ändamål. Används framgångsrikt i USA med syftet att förbättra livskvaliteten hos de som är kroniskt sjuka (Willis, 1997).

kommer och stryker sig mot henne och lägger sin nos i Elsie's knä så kliar hon honom bakom örat en stund. På en direkt fråga om vad hon tycker om hundar så svarar Elsie stillsamt: ”Jag har alltid tyckt om djur och kan inte låta bli att klappa dem, de är så goa och mjuka” (Haeggström, 2001, sid 4). Husdjuren kan skapa en kommunikationsväg till omvärlden, dock bara för en kort stund, men i en dement's värld är det stort nog, anser Beck-Friis (1999).

Enligt Strang (2000) upplever patienterna att hunden är någon som de kan prata med om allt, kanske om sådant de inte orkar ta upp med andra. En kvinna med cancer beskriver att hunden är någon som lyssnar och förstår. Hon menar också att hunden har en massa ljud för sig, som om han pratar också. I Flint et al. (1986) berättar även Albert, att han och hunden brukar prata med varandra och att den förstår honom fullständigt.

Husdjur är lugnande och kan vara till hands

Haeggström (2001) menar att det är väldigt vanligt att de dementa är oroliga och ångestfyllda den första tiden på gruppboendet Furan. Tidigt i demenstillståndet är det vanligt med klara stunder, det ger en medvetenhet om livssituationen och sjukdomen, och den insikten skapar lätt oro och ångest. Elsie som har bott på Furan i två år var ofta nedstämd i början. ”Nu behöver jag katten brukade hon säga när hon var ledsen. Sen tog hon upp katten och tryckte den till sig” (Haeggström, 2001, sid 5). Strang (2000) menar att även hunden har en lugnande verkan på människan. Det framkom också i hans studie, att hunden känner när ägaren är orolig och ledsen och kan då vara till hands. I Norlings (1990) undersökning framkom även att hunden medverkar till att ägarna glömmer sig själva och sina bekymmer. Personalen på Furan tycker att både hundarna och katten har en lugnande effekt på de dementa. Att stryka med handen över en mjuk päls kan avleda oro, i varje fall för en stund, säger personalen (Haeggström 2001). Är det lugnt och harmoniskt behöver inte de dementa äta så mycket lugnande medicin. På Furan är det nästan ingen som gör det. Blir någon orolig så hämtar personalen hunden eller katten i stället (a.a.). I motsats till vad som framkom i Haeggström (2001), Norling (1990) och Strang (2000), påvisades det ej någon signifikant förbättring vad beträffar oro och ångest bland äldre psykiskt sjuka i Zisselmans et al. (1996) undersökning.

Hunden både ger och tar emot kroppskontakt och kärlek

Både Strang (2000) och Beck-Friis (1999) framhåller vikten av kropps- och hudkontakt mellan människan och djuret. Strang (2000) kommer fram till att hunden är viktig för människans hälsa. Cancerpatienter kan lätt tappa självförtroendet efter håravfall och viktminskning och kan då uppleva sin kropp ful och motbjudande. Patienten har då ett stort fysiskt behov av att bli bekräftad. Husdjuret bryr sig inte om hur människan ser ut och betar sig. Patienterna i studien beskriver hur hunden gett dem god kroppskontakt (a.a.). Den fysiska kontakten till en hund eller katt är också mycket viktig för äldre, äldre-äldre och dementa personer eftersom de ofta har liten hudkontakt med andra människor. Hunden och katten låter sig gärna klappas och bryr sig inte om demensen utan tar utan invändningar emot smekningarna (Beck-Friis, 1999).

Norling (1990) menar att hunden ger närhet, värme och kärlek till sin ägare. Även Strang (2000) anser att hunden älskar sin matte/husse reservationslöst trots sjukdom. Men även att få ge av sin kärlek, kan vara viktigt. Att vårda och ha en uppgift som hundägare kan för många lindra den existentiella ångesten och smärtan och ge livet en mening. Detta beskrivs av deltagarna i undersökningen som en av de viktigaste delarna av hundägandet, enligt Strang.

Att behöva lämna ett husdjur kan upplevas som svårt

Albert berättar i Flint et al. (1986) att det finns vissa problem när han är sjuk. Hunden behöver komma ut och han orkar inte gå. Albert vet inte vad han skulle göra utan sin hund, men det hade varit lättare att inte äga henne. Hon sätter värde på mitt liv nu när jag är sjuk, det är hon som har fått mig att tänka om när allt har känts hopplöst, och när jag bara vill dö, säger han. Att behöva separeras från ett sällskapsdjur kan leda till oro, ångest, skuld och ensamhet anser både Flint et al. (1986) och Beck-Friis (1999). Beck-Friis nämner en av sina hemsjukvårdspatienter, som blev inlagd för akut sorgereaktion strax efter det att hennes hund blivit avlivad, som exempel. Hon kunde inte stå ut med att vara ensam hemma och ville därför bli inlagd. I två veckors tid pratade hon dagligen om sin hund. När kvinnan sen blev utskriven dog hon inom en kort tid. Som doktor måste man vara införstådd med att förlusten av ett djur väcker starka reaktioner, anser Beck-Friis (1999).

Beck-Friis (1999) anser också att sällskapsdjuren har stor betydelse för den äldre människan. Hon nämner sorgereaktionen vid djurets död, som ett av de största emotionella problemen som finns när det gäller en relation till ett sällskapsdjur. Sällskapsdjuret har i allmänhet en mycket kortare livscykel än sin ägare. För många äldre kan hunden eller katten vara den sista kvarvarande individen som man har starka känslor för.

Husdjurs fysiska inverkan på människan

Serpell (1991) undersökte på vilket sätt husdjur kan påverka hälsoproblem som huvudvärk, hörsnuva, sömnproblem, oro och ångest hos sina ägare. Resultatet visade en förbättrad hälsostatus och en minskning av hälsoproblem hos både hundägare och kattägare. Det bästa resultatet visade den gruppen som ägde hund, medan ingen förbättring alls påvisades hos dem, som inte ägde något husdjur. Norling (1990) påvisade även han att hunden har betydelse för den sjuka människan. Hunden gör hundägaren fortare frisk vid sjukdom.

Matvanor och kroppsvikt

I Dembicki och Andersons (1996) och Anderson, Reid och Jennings (1992) undersökningar framkom det att matvanorna var olika mellan husdjursägare och icke husdjursägare. Dock framkom det motsägelsefulla resultat mellan de olika studierna.

I Dembicki och Andersons (1996) studie påvisades det att måltidsvanorna ej var signifikant bättre hos husdjursägare än hos icke husdjursägare. Det framkom dock, att husdjursägare drack signifikant mer mjölk och åt signifikant mer grönsaker än icke husdjursägare. Däremot i Andersons et al. (1992) undersökning framkom det att husdjursägarna åt mer kött och oftare köpte färdig mat. Ägg och saltintag var liknande hos husdjursägare och icke husdjursägare. Dembicki och Anderson (1996) påvisades också att det fanns en signifikant skillnad i måltidernas storlek. Nästan alla icke husdjursägare åt en mindre måltid på eftermiddagen. Husdjursägare däremot uppgav att, deras eftermiddagsmål var antingen huvudmål, mellanmål eller minsta mål på dagen.

Vidare framgick det av Dembicki och Andersons (1996) studie, att husdjursägare hade ett signifikant högre BMI än icke husdjursägare medan det ej fanns någon signifikant skillnad i BMI mellan husdjursägare och icke husdjursägare i Andersons et al. (1992) studie.

Motionsvanor och fysisk aktivitet

I Dembicki och Anderson (1996) , Serpells (1991) och Andersons et al. (1992) artiklar framkom olika resultat angående promenadvanor och fysisk aktivitet mellan husdjursägare och icke husdjursägare.

I Dembicki och Anderson (1996) och Serpells (1991) undersökningar framgick det att hundägare promenerade i större utsträckning än både kattägare och icke hundägare. I kontrast till detta framkom det i Anderson et al.(1992) studie att det inte fanns någon skillnad i motionsvanor mellan hundägare och andra djurägare.

I Andersons et al. (1992) undersökning framkom också att husdjursägarna var mer fysiskt aktiva än icke husdjursägarna. Dembicki och Anderson (1996) däremot, påvisade att det inte fanns någon skillnad i fysisk aktivitet mellan husdjursägare och icke husdjursägare. I Norlings (1990) studie framkom det att hundägarna, i mycket stor utsträckning fick motion och utomhusvistelse.

Blodtryck, kolesterol och triglycerider

I Dembicki och Anderson (1996) och Andersons et al. (1992) framkom det olika resultat angående blodtryck och kolesterolvärden, medan resultat med avseende på triglyceridvärdena var desamma.

I Dembicki och Andersons (1996) undersökning framkom ingen skillnad i vare sig systoliskt eller diastoliskt blodtryck hos husdjursägare och icke husdjursägare. Anderson et al. (1992) däremot kom fram till att det systoliska blodtrycket var lägre hos husdjursägare än hos icke husdjursägare. Hos männen var det systoliska blodtrycket lägre i alla åldersgrupper hos husdjursägare. Hos de kvinnliga deltagarna var skillnaden i systoliskt blodtryck emellertid ej konstant mellan icke husdjursägare och

husdjursägare, i alla åldersgrupper. Det systoliska blodtrycket var dock signifikant lägre hos alla kvinnor över 40 år, som ägde ett eller flera husdjur.

Anderson et al. (1992) kom fram till att kolesterolvärdet var lägre hos manliga husdjursägarna medan ingen skillnad i kolesterol hos vare sig män eller kvinnor kunde påvisas i Dembicki och Andersons (1996) studie. I både Dembicki och Andersons (1996) och Andersons et al. (1992) studier framgick det att husdjursägare har lägre triglyceridvärden än icke husdjursägare.

Risken för allergi

Det är inte alla som kan klappa och umgås med husdjur. Många är allergiska, vilket blir till ett hinder för närmare kontakt. Kjellman och Sundell (1995) har studerat hur barn påverkas av pälsdjur. De har studerat barn under de första levnadsåren, eftersom det är då barn får motståndskraft eller utvecklar allergi mot pälsdjur, men de har även studerat barn i skolåldern. De anser att man bör avstå från att ha husdjur under barnets första två levnadsår endast om man haft allergi inom familjen tidigare. I motsats till det hävdar Hesselmar, Åberg, Åberg, Eriksson & Björkstén (1999) att barn inte får allergi i umgänge med husdjur.

Kjellman och Sundell (1995) kommer i sin studie fram till att det är viktigare att man håller vädrat och dammfritt än husdjursfritt. Bråbäck som beskrivs i Kjellman och Sundell har funnit att det är vanligare med pälsdjursallergi i tätort än på landsbygden och att det är tre gånger vanligare i Sverige än i Polen, trots att man där har fler husdjur. Hesselmar et al. (1999) hävdar i sin studie att barn inte får allergi av husdjur, utan det till och med kan vara tvärtom. De har följt barn som vuxit upp med husdjur samt barn som aldrig haft husdjur hemma. Studien visar att barn som inte vuxit upp med husdjur löper två gånger större risk att få allergier än barn i hem med husdjur.

Diskussion

Syftet med denna litteraturstudie var att belysa hur husdjur kan påverka människors hälsa och livskvalitet. De frågor som ställdes var följande. Hur kan husdjur påverka människors sociala och känslomässiga hälsa och livskvalitet? Vilken inverkan kan husdjur ha på människors fysiska hälsa?

Metoddiskussion

Metoden var en litteraturstudie. Det mesta materialet hittades i databasen Spriline.

Det framkom under litteratursökningen att det inte fanns särskilt mycket vetenskapligt material. Därför inkluderades också annan litteratur i resultatet, bl.a. icke vetenskapliga artiklar, vilket Polit & Hungler (1999) menar att man kan göra för att öka förståelsen för problemområdet. De flesta artiklar som behandlar ämnet husdjur var från 1980-talet och från början av 1990-talet. Detta påverkar i viss utsträckning slutresultatet. Det skildrar inte i lika stor utsträckning verkligheten kring ämnesområdet som det kanske ser ut idag. Den litteratur som inkluderades i resultatet är studier från olika delar av världen, bl.a. Australien, USA och Sverige, vilket ger en internationell syn på ämnesområdet.

Såväl kvantitativa som kvalitativa artiklar inkluderades i resultatet. Den största och mest omfattande kvantitativa undersökningen var Anderson et al. (1992). I den deltog ett stort antal personer (n=5741) och den utfördes under tre års tid. Något som är värt att påpeka är att det endast deltog 784 husdjursägare, vilket innebär ett mycket snedfördelat urval. Det medför att även resultatet kan vara missvisande. Värt att påpeka är också att i Andersons et al. (1992) studie var deltagarna mellan 20 och 60 år, medan deltagarna i Dembicki och Andersons (1996) undersökning var 60 år eller mer. Detta betyder att de resultat som jämförs i denna litteraturstudie skildrar två helt olika åldersgrupper. Bland de kvantitativa artiklarna är det värt att påpeka att en låg signifikansnivå ($p=0,05$) användes i Zisselman et al. (1996).

Studiens syfte har delvis uppnåtts. Det skulle dock ha varit fördelaktigt om fler större och omfattande vetenskapliga studier hade funnits som behandlade ämnet husdjurs inverkan på människan.

Resultatdiskussion

Husdjurs sociala och känslomässiga påverkan på människans hälsa och livskvalitet

Det framgår av denna litteraturstudie att husdjur är betydelsefulla för människor i olika situationer i livet. Likaväl som att husdjuret både kan engagera och lugna dementa personer (Haeggström, 2001) kan husdjuret också vara en stödjande varelse för individer med svår dödlig sjukdom och för ensamma människor (Strang, 2000; Flint et al., 1986). Även fullt friska och funktionsdugliga personer har glädje och sällskap av ett husdjur (Norling, 1990).

En reflektion kring resultatet av denna studie är att husdjur kan ge både sin ägare och andra människor en känsla av mening välbefinnande, glädje, gemenskap och tillfredsställelse i livet. Dock kan inte ett liv som är påfrestat av olika svårigheter alltid kännas riktigt bra, bara för att husdjuret finns i omgivningen. För att en människa skall uppleva livskvalitet måste en viss del av välbefinnande förekomma i livet. Är det inte så, kan livet kännas meningslöst och upplevelsen av livskvaliteten uteblir (Jfr Sarvimäki & Stenbock-Hult, 1996). Emellertid dras slutsatsen av studierna, som inkluderats i resultatet, att ett husdjur kan hjälpa till att stödja upp många svåra stunder i livet bara genom att finnas till. Även om livet känns hopplöst och präglas av sjukdom, sociala förluster och ensamhet, finns ändå husdjuret kvar och ser, stöttar och bekräftar sin ägare (Strang, 2000; Flint et al., 1986). Antonovsky (1991) menar också han, att även om livet känns hopplöst, kan en upplevelse av hälsa förekomma ändå. Detta kan husdjuret medverka till i stor utsträckning.

Ett husdjur ger en god gemenskap, bryr sig inte om hur personer ser ut eller betar sig och dessutom finns alltid husdjuret kvar även om vänner skulle svika (Strang, 2000; Beck-Friis, 1999). Enligt Rustøen (1993) och Næss (1994) är det viktigt att få ingå i en social gemenskap för att uppleva livskvalitet. Det är också viktigt för människan att bli behandlad och bekräftad på samma sätt som innan en eventuell personlighetsförändring, fysiskt och/eller psykiskt, för att kunna uppleva livskvalitet (Rustøen, 1993). Hos personer som är svårt sjuka eller som kanske genomgått en psykisk och/eller fysisk förändring är inte alltid kroppskontakt något naturligt. Ett husdjur, framför allt en hund

eller katt, låter sig gärna klappas och kramas och ger då sin ägare den kroppskontakt som han inte får av en annan människa (Strang, 2000; Beck Friis, 1999). Den slutsats som dras av detta är att människan, oberoende av sjukdom, utseende och beteende, kan få en god social kontakt och gemenskap med ett husdjur vilket kan leda till ett liv med en upplevelse av livskvalitet. Dessutom har djurägaren ett gemensamt intresse med andra djurägare, exempelvis genom att hunden behöver gå ut och bli rastad, och får då lättare en samvaro med dem. Enligt Norling (1990) ger hunden sin ägare, i stor utsträckning, livskvalitet.

Norling (1990) menar att det är viktigt för människan att få värme och kärlek, medan Strang (2000) anser att det också är viktigt att få ge av sin omsorg. Rustøen (1993), Næss (1994) och Antonovsky (1991) anser att det är viktigt att betyda något för någon och att få engagera sig i något utanför sig själv för att uppleva en mening med livet. En reflektion kring detta är, att hos en person som är sjuk, kan livet kretsa mycket kring sjukdomen, smärtan och oron. Men husdjuret, exempelvis hunden, ger sin ägare något annat att tänka på. Individerna glömmer till viss del sig själv och sina bekymmer och får något betydelsefullt att leva för. Hunden ger då mening i livet.

Det framgår av resultatet att en hund kan uppmuntra till kommunikation hos en dement person (Haeggström, 2001). Men även som samtalspartner kan hunden fungera. Det är lättare att prata med sin hund om allt, bl.a. om sådant som är jobbigt att ta upp med en annan människa. Hunden beskrivs som någon som lyssnar och förstår fullständigt (Strang, 2000; Flint et al., 1986). Fogle (1988) menar att det kan vara lättare att ha en relation med ett husdjur än med en annan människa, hunden är mer kravlös. Enligt Norling (1990) är det dock viktigt att människa-djurrelationen fungerar, för att den skall vara till någon nytta. Skulle inte relationen fungera så kan hunden kännas som ett hot och/eller börda istället för något positivt (Zisselman et al. 1996).

Att både hundar och katter har en lugnande verkan på människan framkommer i flera av artiklarna (Haeggström, 2001; Strang, 2000; Norling, 1990). Att stryka med handen över en mjuk päls kan för dementa vara lugnande och minska oro åtminstone för en stund. Hunden känner att ägaren är orolig och ledsen och kan då vara till hands. Detta

kan leda till att individen känner harmoni, trygghet, tillfredsställelse och mindre nedstämdhet, vilket Orem (1995) och Næss (1994) anser vara av betydelse för hälsan och livskvaliteten. Dock hittar inte Zisselman et al. (1996) någon större förbättring i oro och ångest i sin studie.

Det är inte bara fördelar med att äga ett husdjur. Om husdjursägaren blir allvarligt sjuk och får svårt för att sköta om sitt husdjur kan det leda till oro och ångest (Flint et al., 1986). Han ställs inför valet, om han skall ha kvar husdjuret eller inte. Det framgår också av resultatet att en kvinna vårdades för akut sorgereaktion, efter det att hennes hund avlivats (Beck-Friis, 1999). Åke Sellberg, överläkare i psykiatri, menar att en avlivning av ett husdjur kan leda till en psykisk kris (Beck-Friis, 1989). Enligt hälso- och sjukvårdslagen (SFS 1982:763) är det sjukvårdspersonalens uppgift att främja hälsa och förebygga ohälsa. En reflektion kring detta är att om en svårt sjuk husdjursägare blir tvungen att göra sig av med sitt husdjur, kan det leda till ohälsoproblem hos den sjuke. Är det inte då sjukvårdspersonalens ansvar att se till att han kan ha kvar sitt husdjur?

Husdjurs fysiska inverkan på människans hälsa och livskvalitet

Sarvimäki och Stenbock-Hult (1996) anser, att om en människa skall inneha livskvalitet måste hälsa befrämjas och sjukdom förebyggas. För att en människa skall ha de bästa förutsättningarna för att kunna leva på det sätt hon vill, är det viktigt att hon är frisk och har normal funktionsförmåga. Det framgår av resultatet, att husdjursägare i mindre utsträckning utsätts för hälsoproblem som huvudvärk, sömnproblem och oro (Serpell, 1991), dessutom blir husdjursägare fortare friska vid sjukdom (Norling, 1990). De kardiovaskulära sjukdomarna är mycket vanliga i Sverige. Några av anledningarna till att så många människor får dessa sjukdomar är att de inte rör på sig tillräckligt, äter fet mat och stressar för mycket. Dessa människor har oftast en hög halt av både kolesterol och triglycerider i blodet (Ericson & Ericson, 1996). Slutsatsen av resultatet är att människor som äger husdjur är på god väg att förebygga dessa sjukdomar, genom att man som husdjursägare promenerar i större utsträckning än icke husdjursägare (Dembicki & Anderson, 1996; Serpell, 1991). Anderson et al. (1992) kommer dessutom fram till att husdjursägare är mer fysiskt aktiva än icke husdjursägare. Framför allt är det gynnsamt att äga en hund som behöver komma ut och promenera regelbundet

(Norling, 1990). En reflektion är, att det kan vara på grund av att husdjursägarna rör på sig, som de också har lägre triglycerider i blodet vilket framgår av Anderson et al. (1992) och Dembicki & Andersons (1996) studier. Det framgår även att kolesterolvärdena är lägre hos husdjursägare (Anderson et al., 1992) .

Att matvanorna skulle vara bättre hos husdjursägare framkommer ej. Det finns resultat som visar att husdjursägare äter mer nyttig mat, så som t.ex. grönsaker, än icke husdjursägare (Dembicki & Anderson, 1996), men det framkommer också resultat som påvisar att dom äter mer kött och färdig mat (Anderson et al., 1992). En förklaring till detta kan vara att äldre och äldre-äldre människor anser sig ha mer tid att laga mat hemma än vad yngre personer i aktiv ålder har. Anledningen till att de yngre husdjursägarna trots att de äter mer onyttig mat ändå har lägre blodfetter än icke husdjursägarna, likasom de äldre som äter mer nyttig mat, kan bero på att de yngre rör på sig i större utsträckning än vad de äldre gör.

Antonovsky (1991) menar att stress är mer eller mindre ett naturligt tillstånd hos människan. Det intressanta är hur hon trots det har förmåga att bevara eller uppnå hälsa. Blodtrycket hos en stressad människa är oftast högt och behöver därför justeras (Ericson & Ericson, 1996). Det framgår av resultatet att det är blodtryckssänkande att äga ett husdjur (Anderson et al., 1992). Den slutsats som kan dras av detta är att personer som äger ett djur därför har större förutsättningar att uppnå hälsa trots ett stressat liv.

Men det är inte alla människor som klarar av att umgås med husdjur. Det finns många personer som får astma av att träffa, eller t.o.m. bara av att komma i kontakt med ett husdjur (Ericson & Ericson, 1996). Att barn inte skall utsätta för t.ex. hund i unga år, för att det kan framkalla allergi, finns det delade meningar om. Det framgår av resultatet att det är både för- och nackdelar med att utsätta barn för husdjur under de två första åren av livet. Hesselmar et al. (1999) menar att personer som inte utsätts för husdjur löper större risk att få allergier längre fram. Källman & Sundell (1995) hävdar däremot att man inte skall utsättas för husdjur under de första två åren av livet. Norling (1990) anser att det är vanligare med allergi i storstad än på landet, där människor i större utsträckning umgås med husdjur. Dag Höglund, epidemiolog i Västra Götaland, hävdar

att barn som bor på landsbygden är mindre allergiska jämfört med de som bor i stadsdelar. Han menar att detta beror på att landsbygdsbarnen oftare och snabbare kommer i kontakt med olika former av bakterier och virus genom exempelvis djurhållning (Nyman, 2002). Slutsatsen som dras av detta är att det kanske inte heller är så farligt att utsätta äldre människor för husdjur. De fördelar husdjuret för med sig kanske överväger nackdelarna. Dessutom hävdar docent Ingemar Norling att äldre människor sällan är allergiska och att allergier växer bort med åren (Heyman, 2002).

Sjuksköterskans omvårdnadsansvar för patientens hälsa och livskvalitet

Sjuksköterskans omvårdnadsansvar är enligt socialstyrelsens allmänna råd om omvårdnad inom hälso-och sjukvården (SOSFS 1993:17) att stärka hälsa, förebygga sjukdom och ohälsa, återställa och bevara hälsa utifrån patientens individuella möjligheter och behov, minska lidande samt att ge möjlighet till en värdig död. Det är viktigt att se människan i helhetsperspektiv och ta till vara patientens egna resurser. En reflektion kring detta är, att om patienten har ett husdjur som ger honom en upplevelse av hälsa och livskvalitet även om han är allvarligt sjuk, är det viktigt att han ges möjlighet att fortsätta träffa husdjuret. Dessutom kan husdjuret medverka till att patienten blir frisk fortare (Serpell, 1991) och därmed lindra hans lidande, och om så är fallet ge honom en värdig död (Flint et al., 1986). Bor patienten hemma skall han få hjälp med att ta hand om husdjuret. Ett förslag är att kommunen anställer personer, som alternativt för de sysslor som hemtjänsten utför, istället åker runt och hjälper gamla och sjuka med deras husdjur. Blir patienten inlagd på sjukhem eller sjukhus, skall han också där få möjlighet att ha med sig husdjuret eller åtminstone få träffa det regelbundet. Det är viktigt att ta vara på individens önsknings så långt som möjligt. Willis (1997) anser att den professionella sjuksköterskan har ansvar för att sprida information om att hon är beredd på att använda sig av husdjur i omvårdnaden för att uppnå hälsa och livskvalitet hos patienterna.

Det framgår av resultatet att husdjur är bra för dementa personer. Mannor (1991) anser att det är viktigt att använda sig av djur redan i vårdplanen för att kunna öka livskvaliteten för dementa. Åke Sellberg, överläkare i psykiatri menar, att man allt för lätt avfärdar husdjur i vården med att det är allergiproblem. Han anser att det är lätt att

se fördelarna med husdjur, men de är svåra att mäta. Det är därför viktigt att dokumentera fördelarna på ett mycket noggrant vis (Beck-Friis, 1989). Eftersom det enligt patientjournalagen (SFS 1985:562) är sjuksköterskans skyldighet att dokumentera, ligger också detta på hennes ansvar.

Vi frågar oss till sist. Varför används inte husdjur i större utsträckning i omvårdnaden, när det finns så mycket som talar för att det är bra för hälsan och livskvaliteten hos människor?

Sammanfattningsvis kan följande slutsatser dras av denna litteraturstudie. Ett husdjur kan ge både sin ägare och andra människor glädje, en god gemenskap och vara någon som är lätt att prata med. Ett husdjur bryr sig inte om hur de som klappar honom ser ut eller beter sig. Det tar gärna emot all den kärlek en person kan ge honom och dessutom ger det minst lika mycket tillbaka. Viktigt är dock att relationen mellan människan och husdjuret fungerar. Ett husdjur kan ge sin ägare ett meningsfullt liv med en upplevelse av hälsa och livskvalitet, trots de kriser och hårda motgångar som kan prägla vardagen.

Ett husdjur kan medverka till att förebygga sjukdomar hos sin ägare, genom att det är både blodtryck- och blodfettssänkande att äga husdjuret. Dessutom kan husdjuret medverka till att göra honom eller henne frisk fortare. I ett samhälle där det pratas mycket om livsstilssjukdomar, som hjärt- och kärlsjukdomar och diabetes, är det viktigt att vi påminns om att ett husdjur kan medverka till att minska risken för uppkomsten av dessa sjukdomar, och därmed förbättra hälsan och livskvaliteten hos befolkningen. Det är därför av vikt att det forskas mer kring sambandet husdjur och förebyggandet av livsstilssjukdomarna.

Något som kan konstateras av denna studie, och som även noteras av dagspressen (Heyman, 2002) är, att äldre och äldre-äldre personer mår bra av att umgås med husdjur och bör därför få möjlighet att göra detta. Flera av de artiklar som inkluderats i resultatet visar på att husdjur medverkar till att dementa personer upplever hälsa och livskvalitet. Det behövs dock mer vetenskapliga resultat som visar att det är fördelaktigt

att använda husdjur i demensvården. Det rekommenderas därför fler studier på hur husdjur påverkar dementa personer.

Det är viktigt att sjuksköterskan delges och tar till sig kunskap om husdjurs förmåga att upprätthålla hälsa och livskvalitet, för att sedan kunna använda sig av kunskapen i omvårdnaden av patienter. Sjuksköterskans ansvar är att minska lidande. Det är då viktigt att kunna uppmärksamma patientens eventuella saknad efter sitt husdjur. Hon bör använda sig av husdjuret redan i vårdplanen för att ta hänsyn till patientens totala situation.

Referenser

Anderson, W.P., Reid, C.M., & Jennings, G.L. (1992). Pet Ownership and Risk Factors for Cardiovascular Disease. *The Medical Journal of Australia*, 157, (9), 298-301.

Antonovsky, A. (1991). *Hälsans mysterium*. Köping: Natur och Kultur.

Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Beck-Friis, B. (1999). Sällskapsdjuren – en hälsofaktor. *Nordisk Geriatrik*, 3, 61-62.

Beck-Friis, J. (1989). Djur inom humansjukvården. *Svensk Veterinärtidning*, 41, (3), 151-155.

Björnehammar, U. (2000). Human Companion Animal Bond. I *Hunden på 2000-talet. Om hundens roll i dagens samhälle, dess medicinska och sociala betydelse* (sid 64-70). Spånga: Svenska Kennelklubben. (Publicerat symposiebidrag).

Dembicki, D. & Anderson, J. (1996). Pet Ownership May Be a Factor in Improved Health of the Elderly. *Journal of Nutrition for Elderly*, 15, (3), 15-31.

Ericson, E. & Ericson, T. (1996). *Medicinsk vård och specifik omvårdnad*. Lund: Studentlitteratur.

Flint, C., Neuberger, J., Bolger, T., Goodwin, S., & Turton, P. (1986). Man's Best Friends. *Nursing Times*, (3), 24.

Fogle, B. (1988). *Vi och våra sällskapsdjur*. Stockholm: Legenda.

Haeggström, F. (2001). Djuren deltar i vården – ett sällskap som ger tröst och avleder oro. *Apoteket*, (2), 2-5.

Hesselmar, B., Åberg, N., Åberg, B., Eriksson, B. & Björkstén, B. (1999). Does Early Exposure to Cat or Dog Protect against Later Allergy Development? *Clinical Experimental Allergy*, 29, 611-617.

Heyman, E. (2002, april, 10). Goja som blivit alternativ medicin. *Göteborgs-Posten*, s. 8, Del 1.

Kjellman, M. & Sundell, J. (1995). Vägar till minskad allergenexponering. *Läkartidningen*, (92), 2888-2890.

Kongable, L.G., Buckwalter, K.C., & Stolley, J.M. (1989). The Effects of Pet Therapy on the Social Behavior of Institutionalized Alzheimer's Clients. *Archives of Psychiatric Nursing*, 19, (4), 191-198.

Kristoffersen, N. J. (1998a). Olika syn och perspektiv på hälsa och sjukdom. I Kristoffersen, N. J. (red). *Allmän omvårdnad*. Stockholm: Liber.

Kristoffersen, N. J. (1998b). Sjuksköterskans yrkes- och ansvarsområde inom hälso- och sjukvården. I Kristoffersen, N. J. (red). *Allmän omvårdnad*. Stockholm: Liber.

Lindin, L. & Svanberg, I. (2001). Gårdvarar och pälshundar. I Pettersson, B. (Red.), Svanberg, I. (Red.) & Tunón, H. (Red.), *Människan och naturen. Etnobiologi i Sverige 1* (sid 279-288). Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Lynch, J. J. (1983). *Det brustna hjärtat. Medicinska konsekvenser av ensamhet och isolering*. Lund: Natur och Kultur.

Mannor, W. (1991). Alzheimer's Patients and their Caregivers: The Role of the Human-Animal Bond. *Holistic Nursing Practice*, 5 (2) 32-37.

Næss, S. (1994). *Yrkeskvinne-Husmor*. (INAS- rapport 94:2) Oslo: Institutt for socialforskning.

Nordenfelt L. (1991) *Livskvalitet och hälsa. Teori & kritik*. Solna: Almqvist & Wiksell.

Norling, I. (1990). *Hundens betydelse. Redovisning av tidigare undersökningar och en studie av hundägare i Göteborg och Härryda 1975, 1981 och 1989*.

Stockholm/Göteborg: Svenska Kennelklubben/Göteborgs Universitet.

Nyman, J. (2002, januari,18). Allergi plågar för många barn. Vid Kristinebergsskolan i Borås är varannan tillfrågad elev drabbad. *Göteborgs-Posten*, s.12, Del 1.

Orem, D. (1995). *Nursing. Concepts of practice*. (5:e uppl.). St Louis, Missouri: Mosby Year Book.

Polit , D.F. & Hungler, B.P. (1999). *Nursing Research Principles and Methods*. Philadelphia: J.B. Lippincott Company.

Rustøen, T. (1993). *Livskvalitet en utmaning för sjuksköterskan*. Arlöv: Almqvist & Wiksell.

Sarvimäki, A.& Stenbock-Hult, B. (1996). *Vård. Ett uttryck för omsorg* (2:a rev. uppl.). Stockholm: Liber.

Serpell, J. (1991). Beneficial Effects of Pet Ownership on Some Aspects of Human Health and Behaviour. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 84, (12), 717-20.

SFS 1982:763. Hälso-och sjukvårdslagen. Stockholm: Socialstyrelsen.

SFS 1985:563. Patientjournalagen. Stockholm: Socialstyrelsen.

SOSFS 1993:17. Socialstyrelsens allmänna råd om omvårdnad inom hälso-och sjukvården. Stockholm: Socialstyrelsen.

Strang, P. (2000). Hundens roll i palliativ vård. I *Hunden på 2000-talet. Om hundens roll i dagens samhälle, dess medicinska och sociala betydelse* (sid 54-57). Spånga: Svenska Kennelklubben. (Publicerat symposiebidrag).

Willis, D. (1997). Pet Therapy. *Rehabilitation Nursing*, 22,(2), 78-81.

Zisselman, M.H., Rover, B.W., Shmuely, Y., & Ferrie, P. (1996). A Pet Therapy Intervention with Geriatric Psychiatry Inpatients. *The American Journal of Occupational Therapy*, 50, (1), 47-51.

Högskolan i Trollhättan/Uddevalla
Institutionen för omvårdnad
Box 1236
462 28 Vänersborg
Tel 0521-26 42 01 Fax 0521-26 42 99
www.htu.se